

Ingerencja policji budowlanej w proces budowlany

*The interference of the construction police
in the construction process*

Maciej Błażewski, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

STRESZCZENIE

Artykuł jest próbą spojrzenia na rolę policji budowlanej w procesie budowlanym. Celem policji budowlanej jest ochrona interesu publicznego w tym procesie. Organy nadzoru budowlanego realizują funkcje policji budowlanej. Do zadań tych organów należą między innymi: kontrola przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego oraz wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach określonych w ustawie Prawo budowlane. Organy nadzoru budowlanego kontrolują roboty budowlane oraz obiekt budowlany, jak również podejmują rozstrzygnięcia ograniczające prawa podstawowych podmiotów procesu budowlanego, czyli inwestora, właściciela i zarządcy obiektu budowlanego.

Słowa kluczowe: policja budowlana, proces budowlany, organy nadzoru budowlanego, interes publiczny, przepisy prawa budowlanego.

The article is an attempt to look at the role of the construction police in the construction process. The purpose of construction police is to protect the public interest in this process. The authorities of the construction supervision performing the functions of the construction police. The tasks of these authorities include inter alia: control of compliance and application of construction law provisions and issuing administrative decisions in the matters provided in the Act – Construction Law. Control concerns: construction works and building structure. Decisions interferes with the action of the investor, the owner and the manager of a building structure.

Keywords: construction police, construction process, authorities of the construction supervision, public interest, construction law provisions

ABSTRACT

Wstęp

Policja budowlana jest związana z ingerencją organu nadzoru budowlanego w działania podmiotów procesu budowlanego, w tym inwestora, właściciela lub zarządcy obiektu budowlanego. Ingerencja ta ma na celu ochronę interesu publicznego w toku procesu budowlanego w przypadku, gdy wykonywanie lub użytkowanie obiektu budowlanego narusza przepisy prawa. Ingerencja organów nadzoru budowlanego jest proporcjonalna w stosunku do zagrożeń wobec wartości chronionych przez przepisy prawa. Ingerencja obejmuje m.in. kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego oraz cztery stopnie ingerencji, które odpowiadają różnemu zakresowi naruszeń prawa.

Policja budowlana jako funkcja wykonywana przez organy nadzoru budowlanego

Nauka prawa oraz orzecznictwo podkreślają związek policji budowlanej z nadzorem budowlanym. Jak wskazuje D. Sypniewski, policja budowlana jest funkcją realizowaną przez organy nadzoru budowlanego (Sypniewski 2011: 34). Podobne stanowisko przedstawił WSA w Opolu w wyroku z dnia 5.07.2012 roku: „podkreślić należy, że odnosząc się do kompetencji organów nadzoru budowlanego można określić zadania tych organów jako policję budowlaną” (II SA/Op 227/12, CBOSA). Policja budowlana jest rodzajem policji administracyjnej. Przedmiotem policji budowlanej jest analiza i sankcja naruszeń prawa w toku procesu budowlanego. Zdaniem W. Sz wajdlera, policja budowlana była historycznym pierwo-

wzorem dla organów nadzoru budowlanego (Szwajdler 2002: 143). Jak zauważa L. Bar, organy nadzoru budowlanego wykonują funkcje policji budowlanej, ponieważ stosują prewencyjne i represyjne środki nadzoru łącznie ze środkami przemysłu administracyjnego (Bar 1964: 42-43). Podobne stanowisko prezentuje Z. Leoński, którego zdaniem organy nadzoru budowlanego pełnią funkcje typu policyjnego wobec jednostek niepodporządkowanych im organizacyjnie (Leoński 1999: 219). Zgodnie z artykułem 80 ustęp 2 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r. poz. 1409 ze zm., dalej p.b.), zadania nadzoru budowlanego wykonują: powiatowy inspektor nadzoru budowlanego; wojewoda przy pomocy wojewódzkiego inspektora nadzoru budowlanego jako kierownik wojewódzkiego nadzoru budowlanego, wchodzący w skład zespolonej administracji wojewódzkiej; Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego. Organy nadzoru budowlanego razem z organami administracji architektoniczno-budowlanej są najważniejszymi organami w procesie budowlanym. Artykuł 82 ustęp 1 oraz artykuł 83 p.b., określają zamknięty katalog uprawnień organów nadzoru budowlanego oraz domniemanie kompetencji organów administracji architektoniczno-budowlanej. Jak słusznie wskazuje Z. Kostka, organy administracji architektoniczno-budowlanej są właściwe w sprawach określenia uprawnień do prowadzenia robót budowlanych, a organy nadzoru budowlanego sprawują nadzór nad wykonywaniem tych robót (Kostka 2012: 643). Organy nadzoru budowlanego wykonują funkcje policji budowlanej na każdym etapie procesu budowlanego. Zdaniem L. Bara, nie miałby praktycznego uzasadnienia podział policji budowlanej na osobny nadzór nad projektowaniem i wykonywaniem obiektów budowlanych oraz nadzór

nad użytkowaniem tych obiektów. Nadzór chroni te same wartości na każdym etapie procesu budowlanego (Bar 1957: 596). Ingerencja policji budowlanej ma na celu ochronę interesu publicznego, w tym ochronę wartości wyrażonych w przepisach prawa budowlanego, którymi są: bezpieczeństwo, zdrowie, życie, środowisko oraz dostępność obiektu budowlanego dla osób niepełnosprawnych (Błażewski 2015: 308). S. Jędrzejewski podkreśla, że podstawowym celem funkcjonowania policji budowlanej jest zabezpieczenie interesu publicznego w procesie budowlanym (Jędrzejewski 1995: 5). Jak zauważa NSA w wyroku z dnia 21 listopada 2014 roku, „organy tzw. policji budowlanej, realizując uprawnienia władcze, czynią to niewątpliwie w interesie publicznoprawnym – w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego oraz ochrony wartości deklarowanych w prawie budowlanym” (II OSK 1186/13, CBOSA). Zdaniem Z. Leońskiego, organy nadzoru budowlanego wykonujące funkcje policji budowlanej mają także na celu ochronę wartości ekonomicznych oraz estetycznych (Leoński 1999: 219). Ochrona interesu publicznego powinna być jednak wyważona z podstawowymi celami procesu budowlanego, jakim są: wykonanie zamierzenia budowlanego, utrzymanie oraz rozbiórka obiektu budowlanego (Błażewski 2015: 307). Wyważenie tych celi dotyczy określonych przez przepisy prawa czynności organów nadzoru budowlanego oraz podmiotów organizujących proces budowlany, czyli inwestora, właściciela i zarządcy obiektu budowlanego. Przepisy prawa budowlanego, które są wyrażone m.in. w ustawie Prawo budowlane i aktach wykonawczych do tej ustawy, określają obowiązki tych podmiotów, które mają na celu uwzględnienie interesu publicznego w procesie budowlanym. Organy nadzoru budowlanego podejmują działania mające na celu doprowadzenie robót budowlanych lub obiektu budowlanego do stanu zgodnego z prawem.

Nadzór budowlany jako środek prawny realizacji policji budowlanej

Organy nadzoru budowlanego realizują zadania dotyczące nadzoru nad wykonywaniem robót budowlanych oraz użytkowaniem obiektu budowlanego. Nadzór budowlany dotyczy stosowania przepisów prawa budowlanego przez podmioty spoza struktury administracji publicznej. H. Kisilowska oraz D. Sypniewski podkreślają, że nadzór budowlany jest zależnością pomiędzy organami administracji budowlanej wykonującymi funkcje policyjne, a podmiotami od nich niezależnymi (Kisilowska, Sypniewski 2012: 124-125). Zdaniem S. Jędrzejewskiego, między organami nadzoru budowlanego, a podmiotami prawa budowlanego ma miejsce stosunek „władztwa” oparty na normach prawa materialnego. Podmioty te są podporządkowane przepisom prawa budowlanego, a organy nadzoru budowlanego czuwają nad stosowaniem tych przepisów (Jędrzejewski 1995: 58-59). W świetle artykułu 81 ustęp 1 p.b., zadaniami związanymi z nadzorem nad procesem budowlanym są: kontrola przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego; podejmowanie rozstrzygnięć w sprawach określonych ustawą Prawo budowlane. Jak wskazuje M. Wincenciak, zadania te są skonkretyzowane w szczegółowych przepisach prawa budowlanego (Wincenciak 2014: 572). Ustawa Prawo budowlane określa obowiązki podmiotów procesu budowlanego oraz reguluje postępowania związane z naruszeniem przepisów prawa budowlanego przez te

podmioty. Przepisy te stanowią podstawę czynności kontrolnych. Jedynie część zadań organów nadzoru budowlanego służy realizacji policji budowlanej. Zadania dotyczące wewnętrznego funkcjonowania administracji publicznej nie są związane z policją budowlaną. Zgodnie z artykułem 84 ustęp 1 punkt 2 i 4 p.b., zadaniami tymi są: kontrola działania organów administracji architektoniczno-budowlanej oraz współdziałanie z organami kontroli państwowej. Organy nadzoru budowlanego podejmują czynności zmierzające do sanacji naruszeń prawa budowlanego związanych z wykonywaniem robót budowlanych lub użytkowaniem obiektu budowlanego. Zdaniem WSA w Opolu, wyrażonym w wyroku z dnia 8 maja 2012 roku, „do czynności podejmowanych przez organy nadzoru budowlanego zalicza się w szczególności: przeprowadzenie kontroli, prowadzenie postępowań wyjaśniających, podejmowanie rozstrzygnięć w sprawach indywidualnych, a także współdziałanie z innymi organami (np. architektoniczno-budowlanymi)” (II SA/Op 64/12, CBOSA). Czynności te są podejmowane z urzędu, ponieważ mają na celu ochronę interesu publicznego. Jak słusznie wskazuje WSA w Opolu, w wyroku z dnia 5 lipca 2012 roku, „wskazane, ogólne cechy postępowania prowadzonego na wniosek oraz opisana reguła ogólna wyznaczania podmiotu uprawnionego do zainicjowania postępowania w razie nieregulowania tej kwestii w sposób wyraźny, powinny prowadzić do konkluzji, że uwzględniając policyjny charakter czynności organów nadzoru budowlanego, podejmowanych dla ochrony interesu publicznego, niewątpliwie postępowanie tych organów wszczęte jest wyłącznie z urzędu” (II SA/Op 227/12, CBOSA). Podobnie uważa WSA w Gliwicach, w wyroku z dnia 8 sierpnia 2013 roku, w którym podkreśla, że: „w ramach przysługujących organom kompetencji mogą one przeprowadzać z urzędu tzw. czynności kontrolne zmierzające do ustalenia, czy w konkretnych sytuacjach doszło do naruszenia prawa budowlanego” (II SA/GI 1148/13, CBOSA). WSA w Opolu, w wyroku z dnia 8 maja 2012 roku zaznacza: „przedstawiane organom nadzoru budowlanego żądania wszczęcia postępowania nie mają w związku z tym decydującego znaczenia dla określenia zakresu postępowania, które powinny prowadzić. Organ nadzoru budowlanego nie jest związany granicami żądania. Może, a wręcz ma obowiązek, przeprowadzić postępowanie w takich granicach, jakie wynikają z okoliczności i potrzeby podjęcia przez ten organ działań w granicach jego kompetencji” (II SA/Op 64/12, CBOSA). Pierwszą kategorią zadań organów nadzoru budowlanego, związaną z wykonywaniem policji budowlanej, jest kontrola przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego. W myśl artykułu 84a ustęp 1 p.b., kontrola ta obejmuje: badanie zgodności wykonywania robót budowlanych z przepisami prawa budowlanego, projektem budowlanym lub warunkami określonymi w decyzji o pozwoleniu na budowę; sprawdzanie posiadania przez osoby pełniące samodzielne funkcje techniczne w budownictwie właściwych uprawnień do pełnienia tych funkcji; sprawdzanie dopuszczenia do stosowania w budownictwie wyrobów budowlanych. Kontrola dotyczy m.in. budowy po jej zakończeniu. W myśl artykułu 59a ustęp 1 p.b., organ nadzoru budowlanego prowadzi kontrolę zainicjowaną wnioskiem o pozwolenie na użytkowanie, która ma na celu sprawdzenie prowadzenia budowy zgodnie z ustaleniami i warunkami określonymi w pozwoleniu na budowę. Zgodnie z artykułem 59a ustęp 2 p.b., kontrola ta obejmuje sprawdzenie: zgodności obiektu budowlanego z projektem budowlanym; wyrobów budowlanych istotnych dla bez-

pieczeństwa konstrukcji i bezpieczeństwa pożarowego; wykonania obowiązku rozbiórki istniejących obiektów budowlanych nieprzewidzianych do dalszego użytkowania lub tymczasowych obiektów budowlanych, jeżeli upłynął termin rozbiórki określony w pozwoleniu; uporządkowania terenu budowy. Organy nadzoru budowlanego prowadzą także badanie przyczyn powstawania katastrofy budowlanej. Zgodnie z artykułem 76 ustęp 1 punkt 1 organ nadzoru budowlanego, prowadzący postępowanie wyjaśniające w sprawie przyczyn katastrofy budowlanej, jest obowiązany powołać komisję w celu ustalenia przyczyn i okoliczności katastrofy. Badanie przyczyn powstawania katastrof budowlanych obejmuje zatem sposób prowadzenia robót budowlanych lub użytkowania obiektu budowlanego. Do drugiej kategorii zadań organów nadzoru budowlanego należy podejmowanie rozstrzygnięć w sprawach określonych ustawą Prawo budowlane. Organ nadzoru budowlanego wypełniając funkcję policji budowlanej ingeruje w działania inwestora, właściciela lub zarządcy obiektu budowlanego związane z wykonywaniem robót budowlanych lub użytkowaniem tego obiektu. Organ może podjąć, w zależności od rodzaju i zakresu naruszeń prawa, cztery stopnie ingerencji. Kolejne stopnie mają szerszy zakres ingerencji ze względu na rodzaj naruszenia przepisów prawa. Do czterech stopni ingerencji należą:

1. Nakazanie wstrzymania prowadzenia robót budowlanych lub zakazanie użytkowania obiektu budowlanego;
2. Nakazanie podjęcia czynności zmierzających do doprowadzenia robót budowlanych lub obiektu budowlanego do stanu zgodnego z prawem;
3. Nakazanie wniesienia opłaty legalizacyjnej lub kary za odstępowanie od projektu budowlanego;
4. Nakazanie rozbiórki lub doprowadzenia obiektu budowlanego do stanu poprzedniego.

Pierwszy stopień obejmuje wstrzymanie prowadzenia robót budowlanych oraz zakaz użytkowania obiektu budowlanego. Ten stopień ingerencji jest tymczasowy i pomocniczy względem oceny naruszeń prawa. Zdaniem A. Glinieckiego, wstrzymanie robót budowlanych ma incydentalny oraz prewencyjny charakter (Gliniecki 2012: 484). Obowiązki te mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa robót lub obiektu budowlanego oraz zapewnienie organowi czasu na analizę naruszeń prawa. Zgodnie z artykułem 48 ustęp 3 oraz artykuł 50 ustęp 2 punkt 2 p.b. organ nadzoru budowlanego w postanowieniu o wstrzymaniu prowadzenia robót budowlanych ustala wymagania dotyczące niezbędnych zabezpieczeń budowy. Nakaz wstrzymania robót budowlanych obowiązuje przez czas trwania postępowania legalizacyjnego lub postępowania naprawczego. W myśl artykułu 50a p.b., skutkiem naruszenia obowiązku wstrzymania robót budowlanych jest rozbiórka obiektu budowlanego albo doprowadzenie tego obiektu do stanu poprzedniego. Zgodnie z artykułem 66 ustęp 2 p.b., organ nadzoru budowlanego może zakazać użytkowania całości lub części obiektu budowlanego do czasu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości dotyczących: bezpieczeństwa mienia, środowiska, życia lub zdrowia ludzi, stanu technicznego obiektu bądź jego wyglądu oszpecającego otoczenie. Nauka prawa podkreśla, że organ nadzoru budowlanego zakazuje użytkowania obiektu budowlanego, który nie spełnia podstawowych wymagań i warunków technicznych, a zagrożenia dla bezpieczeństwa tych

dóbr mają bezpośredni charakter (Despot-Mładanowicz 2012: 599; Janiszewska-Kuropatwa 2013: 657). Drugi stopień dotyczy czynności pośrednio oraz bezpośrednio zmierzających do doprowadzenia robót budowlanych lub obiektu budowlanego do stanu zgodnego z prawem. Czynnością pośrednią jest dostarczenie dokumentów pozwalających organowi nadzoru budowlanego zbadać możliwość legalizacji robót lub obiektu w postępowaniu legalizacyjnym. Dokumenty te pozwalają określić m.in. zgodność samowolnie wykonanego obiektu budowlanego z przepisami o zagospodarowaniu przestrzennym oraz przepisami techniczno-budowlanymi. Czynnością pośrednią jest także dostarczenie inwentaryzacji wykonanych robót budowlanych, odpowiednich ocen technicznych oraz ekspertyz, na podstawie których organ nadzoru budowlanego może zbadać stan techniczny robót lub obiektu w postępowaniu naprawczym. Czynności bezpośrednie obejmują nakazane czynności lub roboty budowlane wykonywane w postępowaniu naprawczym. Zgodnie z artykułem 51 ustęp 1 punkt 2 p.b., czynności te mają na celu doprowadzenie wykonywanych robót budowlanych do stanu zgodnego z prawem. Czynności bezpośrednie mają miejsce także w toku procesu utrzymania obiektu budowlanego. W myśl artykułu 70 ustęp 1 p.b., właściciel, zarządca lub użytkownik obiektu budowlanego są obowiązani usunąć stwierdzone w trakcie kontroli obiektu uszkodzenia oraz uzupełnić braki, które mogłyby spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi, bezpieczeństwa mienia bądź środowiska, a w szczególności katastrofę budowlaną, pożar, wybuch, porażenie prądem elektrycznym albo zatrucie gazem. Zgodnie z artykułem 66 ustęp 1 p.b., właściciel lub zarządca obiektu budowlanego powinien, na podstawie decyzji organu nadzoru budowlanego, usunąć stwierdzone nieprawidłowości, które mogą zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi, bezpieczeństwu mienia bądź środowiska, jak również nieprawidłowości polegające na nieodpowiednim stanie technicznym obiektu lub wyglądzie obiektu powodującym oszpeccenie jego otoczenia. Trzeci stopień obejmuje nakaz wniesienia opłaty legalizacyjnej lub kary za odstępowanie od projektu w trakcie budowy. Opłata i kara mają na celu doprowadzenie robót budowlanych lub obiektu budowlanego do stanu zgodnego z prawem. Opłata legalizacyjna może być wniesiona w toku postępowania legalizacyjnego. W myśl artykułu 49 ustęp 1 *in fine* oraz artykułu 49b ustęp 4 p.b., organ nadzoru budowlanego, w drodze postanowienia, ustala wysokość opłaty legalizacyjnej w przypadku możliwości legalizacji samowoli budowlanej. Organ nie może wyegzekwować tej opłaty. Jak podkreśla M. Rypina, uiszczenie opłaty legalizacyjnej jest uprawnieniem inwestora. Opłata legalizacyjna nie jest zatem przymusowa (Rypina 2014: 434). Podobne stanowisko zostało wyrażone przez WSA w Warszawie, w wyroku z dnia 28 listopada 2013 roku, w myśl którego: „opłata ta wiąże się więc z uzyskaniem pewnego uprawnienia, a realizacja tego uprawnienia zależy od dobrowolnego jej wniesienia. Powyższe wskazuje na to, iż ustalenie opłaty legalizacyjnej nie jest środkiem represyjnym, ani też nie ma charakteru kary administracyjnej, opłata legalizacyjna nie ma bowiem cech przymusowości. To adresat postanowienia ustalającego wysokość opłaty decyduje czy chce skorzystać z możliwości legalizacji samowolnie wykonanego obiektu, czy też nie” (VII SA/Wa 1763/13, CBOSA). Zgodnie z artykułem 49 ustęp 3 zdanie 2 oraz artykuł 49b ustęp 7 p.b., skutkiem niewniesienia tej opłaty jest wydanie decyzji o nakazie rozbiórki. Wniesienie opłaty legalizacyjnej skutkuje pozytywnym zakończe-

niem postępowania legalizacyjnego. W myśl artykułu 49 ustęp 4 p.b., organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję o zatwierdzeniu projektu budowlanego i pozwoleniu na wznowienie robót lub decyzję o zatwierdzeniu projektu budowlanego, jeżeli budowa została zakończona. Zgodnie z artykułem 49b ustęp 6 p.b., organ nadzoru budowlanego wydaje postanowienie o zgodzie na dokończenie budowy. Zakończona budowa, prowadzona bez wymaganego zgłoszenia lub pomimo wniesienia sprzeciwu, jest zalegalizowana w chwili wniesienia opłaty legalizacyjnej. Kara za odstępstwo od projektu budowlanego jest wnoszona w toku postępowania w sprawie pozwolenia na użytkowanie. Zgodnie z artykułem 59f ustęp 1 p.b., organ nadzoru budowlanego wymierza karę, jeżeli stwierdzi nieprawidłowości w trakcie kontroli budowy. W myśl artykułu 59g ustęp 3 p.b., nieuiszczona kara podlega ściągnięciu w trybie przepisów Ustawy z dnia 17 czerwca 1966 roku o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r. poz. 1619 ze zm.). Zgodnie z artykułem 59f ustęp 6 p.b., organ nadzoru budowlanego wymierzając karę za odstępstwa od projektu, powinien również odmówić wydania pozwolenia na użytkowanie oraz wszcząć postępowanie naprawcze (Niewiadomski 2013: 615). Cztery stopień dotyczy nakazu rozbiórki oraz doprowadzenia obiektu budowlanego do stanu poprzedniego. Nakazy te są ostatecznością, gdy inny sposób sanacji naruszeń prawa jest niemożliwy (Błażewski 2014: 82, 102). Zdaniem A. Glinieckiego, nakazy te dotyczą sytuacji, gdy nie ma technicznej oraz prawnej możliwości doprowadzenia obiektu budowlanego do stanu zgodnego z prawem (Gliniecki 2012: 491). Organ nadzoru budowlanego nakłada te nakazy, w sytuacji negatywnego zakończenia postępowania legalizacyjnego, postępowania naprawczego lub postępowania w sprawie nieużytkowanego lub niewykończonego obiektu budowlanego. Nakaz rozbiórki dotyczy części lub całego obiektu budowlanego, w zależności m.in. od stopnia naruszeń prawa. M. Rypina podkreśla, że nakaz rozbiórki może dotyczyć jedynie samodzielnej i niezależnej części obiektu budowlanego, której likwidacja nie będzie oznaczać istotnej ingerencji w pozostałą jego część (Rypina 2014: 396-397). Jak zauważa A. Gliniecki, nakaz doprowadzenia obiektu budowlanego do stanu poprzedniego oznacza przywrócenie stanu faktycznego, który miał miejsce przed rozpoczęciem robót budowlanych (Gliniecki 2012: 492).

Podsumowanie

Funkcję policji budowlanej pełnią organy nadzoru budowlanego, które nadzorują podmioty procesu budowlanego. Czynności nadzorcze są środkami prawnymi realizacji policji budowlanej. Czynności te oznaczają ingerencję organów nadzoru budowlanego w proces budowlany, w celu ochrony interesu publicznego. Nadzór obejmuje kontrolę oraz nakazy skierowane wobec podmiotów procesu budowlanego. Kontrola dotyczy wykonywania robót budowlanych oraz użytkowania obiektu budowlanego. Ingerencją są nakazy mające na celu eliminację naruszeń prawa przez podmioty procesu budowlanego. Przepisy prawa budowlanego wyróżniają cztery kategorie nakazów, których stosowanie zależy od zakresu naruszeń prawa. Ingerencja powinna być zatem proporcjonalna do stopnia tych naruszeń.

Źródłem finansowania badań i artykułu były środki własne autora.

Bibliografia

1. Bar L., (1957) *Państwowy nadzór budowlany*, „Państwo i Prawo”, zeszyt 10.
2. Bar L., (1961) *Problemy i instytucje prawa budowlanego*, „Państwo i Prawo”, zeszyt 7.
3. Bar L., (1964) *Państwowy nadzór budowlany*, „Studia Prawnicze”, zeszyt 5.
4. Błażewski M., (2014) *Polski proces budowlany*, Kraków.
5. Błażewski M., (2015) *Ochrona wartości w procesie budowlanym* [w:] Zimmermann J., (red.), *Wartości w prawie administracyjnym*, Kraków.
6. Despot-Mładanowicz A., (2012) [w:] Gliniecki A., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa, s. 599.
7. Gliniecki A., (2012) [w:] Gliniecki A., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
8. Janiszewska-Kuropatwa E., (2013) [w:] Niewiadomski Z., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
9. Jędrzejewski S., (1995) *Proces budowlany. Zagadnienia administracyjno-prawne*, Bydgoszcz.
10. Kisiłowska H., Sypniewski D., (2012) *Prawo budowlane*, Warszawa.
11. Kostka Z., (2012) [w:] Gliniecki A., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
12. Leoński Z., (1999) *Organy administracji architektoniczno-budowlane i organy nadzoru budowlanego*, [w:] Administracja publiczna w państwie prawa, Wrocław.
13. Niewiadomski Z., (2013) [w:] Niewiadomski Z., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
14. Rypina M., (2014) [w:] Wierzbowski M., Plucińska-Filipowicz A., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
15. Sypniewski D., (2011) *Nadzór nad procesem budowlanym*, Warszawa.
16. Szwałdler W., (2002) *Struktura nadzoru budowlanego po reformie samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze”, tom VIII.
17. Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 roku o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 1619 ze zm.).
18. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 1409 ze zm.).
19. Wincenciak M., (2014) [w:] Wierzbowski M., Plucińska-Filipowicz A., (red.), *Prawo budowlane. Komentarz*, Warszawa.
20. Wyrok NSA z dnia 21 listopada 2014 roku, II OSK 1186/13, CBOSA, [10.10.2015].
21. Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 8 sierpnia 2013 roku, II SA/Gl 1148/13, CBOSA, [10.10.2015].
22. Wyrok WSA w Opolu z dnia 5 lipca 2012 roku, II SA/Op 227/12, CBOSA, [10.10.2015].
23. Wyrok WSA w Opolu z dnia 8 maja 2012 roku, II SA/Op 64/12, CBOSA, [10.10.2015].
24. Wyrok WSA w Warszawie z dnia 28 listopada 2013 roku, VII SA/Wa 1763/13, CBOSA, [10.10.2015].

